

NOVICE

gospodarskih, obertnijskih in narodskih stvari.

Izhajajo vsako sredo in saboto. Veljajo za celo leto po pošti 4 fl., sicer 3 fl.; za pol leta 2 fl. po pošti, sicer 1 fl. 30 kr.

Tečaj XIII.

V Ljubljani v saboto 21. julija 1855.

List 58.

Nasadba in reja hrastovega drevja.

Nobenega drevja ne sekajo dan današnji ljudje toliko in tako neusmiljeno, kakor hrastovo. Kjer koli kakšen hrast ali hrastič stoji — velikega hrastovja že skoraj ni viditi več — najdejo ga lakomni barantači, kupijo ga — včasih za majhne denarje — poderejo ga, naložijo ga na kola, in hajdi z njim čez hribe in morja v daljno tujino. Ker pa hrast počasi raste, kar vsakdo vé, si lahko domišljujemo, kaj bo sledilo takemu ravnanju z našo hrastovino. Pomanjkalo je bode vedno bolj, in zginilo bo polagoma vse hrastje iz naše domovine, ktera bo gola postala, kakor so že mnoge krajine, na katerih so nekdanj šumeli tamnozeleni hrastovi gojzde. Že naši otroci ne bodo vidili hrastov več, in pripovedovali bodo svojim otročičem od „nekdanjega“ krasnega drevja, kteremu se je hrastje reklo, in — kterega ni več!

Bodi Bogu milo, žalostno je res! Kaj tedaj storiti o tej veliki javni nadlogi?

Menimo, da je zadnji čas, da bi se gledalo prvič, da še obstoječe hrastovje skerbljivo se hrani in varčno upotrebuje, to je, da le po pravih potrebah se seka in za domače naprave prihrani, nikakor pak ne izpeljuje se v tujino; drugič, da se prazne hrastovišča in drugi prikladni kraji vnovič in berž ko berž s hrastovim semenom (želodom) nasejejo ali nasade.

Poreče tukaj marsikdo: „Kaj čem jaz hraste saditi! Saj ne doživim, da bi drevje veliko dorastlo, ker hrast sila počasi se redi“. Res je, ljubi moj; hrast raste počasi, pa raste vendar, in prihaja na kviško v tem, ko ti počivaš ali spiš; radovali se bodo pa otroci tvoji, če jim le nasajenega hrastja veliko zapustiš. Oni ga bodo doživeli, ter ti bodo v hladni grob hvaležni za tvojo skerb in za lepo prizadevanje tvoje: kajti njih očinstvo bo mnogo tisuč tolarjev več vredno po nasadbi obilnega hrastja.

Ker je predmet jako važen in ker sega globoko v blagostanje domovine naše, hočemo od tega drevja nekoliko obširneje in natančneje govoriti.

1. Hrastove plemena.

Hrast ali dob je sploh znano močno in veličansko drevo. V nekdanjih časih je bilo sveto drevo, in častili so ga po božje narodi, ki pod njegovo senco so bivali, pa hranili se plodu njegovega debla. Stari Greki in Rimljani so hrast visoko poštovali; stari Nemci so bogove svoje v hrastovih gajih častili, pa zbirali se v njih v skupno posvetovanje. Tudi Slovani so imeli svete hrastove; mnogo jih je bilo po Litvi in Prusii, kateri so pa bili posekani, ko je bilo kristijanstvo vpejlano. Pa tudi pozneje in do naše dobe clo je hrastu pervenstvo pred vsim drugim drevjem ostalo zavolj krepkega in izverstnega lesa, zavolj plodu, pa tudi zavolj lepega listja njegovega.

Hrastje je pa dvojno: tako namreč, kteremu listje na jesen odpada, in tako, ktero preveno zeleni.

Izmed teh dveh verst bomo nar imenitneje in naj koristneje plemena na kratko in po domače popisali.

(Dalje sledi.)

Kmetijska novica.

Bivic se imenuje nova oljnata rastlina, ktero so na grajšini kneza Schwarzenberga v Vondrovu poskusili; tako dobro se je obnesla, da bi utegnila v kratkem ogeršico spodriniti. Trikrat več se je pridelalo bivca na zernji in slami kakor ogeršice na enakem prostoru po enaki posevi; olja pa je dal bivic za 4 odstotke (4 procent) več kakor ogeršica. Ker ima bivic bodeče perje in je grenkega okusa, ne zahajajo zajci v bivcovo polje. Sicer sta si v semenu bivic in ogeršica popolnoma enaka, le enmalo debeleje je uno. Cvetè bivic naj manj za 10 dni pred, zrel je 14 dni pred, kar pride ozimini na dobro, da se mora polje za-njo ob pravem času obdelati. Mraz mu celó nič ne škoduje. Seme bivično je težje od ogeršičnega; tudi je bolj oljnato, kakor smo že gori rekli; iz enega funta tega semena se dobi $1\frac{1}{4}$ lota več in boljšega olja kakor je ogeršično. Sicer se bivic seje in obdeluje kakor ogeršica.

Skozi 2 leti se poskuša že bivic (Biwitz) na grajšini kneza Schwarzenberga v Vondrovu (Wondrow) na Českem, kjer tega semena funt po 15 krajc. dobiva vsak, kdor ga želi skusiti.

Iz pariške razstave,

gledé na razpostavljene kmetijske pridelke.

1.

Prof. Arenstein, vrednik kmetijskega dunajskega časnika, je šel v Pariz obertnijsko in kmetijsko razstavo ogledavat in jo bo popisoval v svojem časniku gledé na kmetijske pridelke, ki so iz mnogih dežel v ti razstavi na ogled postavljeni. Ker bo gotovo večino naših bravcov mikalo od tega kaj zvediti, bomo od časa do časa posnemali važniše naznanila iz omenjenega popisa.

Danes začnemo s sledečim: Izmed 9237 francozkih razstavnikov jih je 429 razstavilo kmetijske pridelke, izmed 1660 avstrijskih razstavnikov 127, izmed 1484 angleških 62, izmed 1219 pruskih 47, izmed 697 belgijanskih 68, izmed 428 švajcarskih 5, izmed 162 parskih pa je le 1 razstavil kmetijske pridelke. Iz tega se vidi, da za Francozi je naj več kmetovavcov iz našega cesarstva razstavilo na ogled kmetijskih pridelkov, in vendar je pri vsem tem vdeležba avstrijskih kmetovavcov silo mlačna bila.

Med avstrijskimi kmetijskimi pridelki se skazujejo naj bolj vino, volna, svila in mnogoverstno žito. Škoda le, da žita je večidel od vsacega razstavnika tako malo, da se ga takim, ki pridejo razstavo obiskavat in ga želijo za poskušnjo kaj dobiti, celó majhno trohico zamore dati. Tudi iz Angleškega, še bolj iz znanajevropskega so lepi poljski pridelki na ogled postavljeni, toda od teh poslednjih ne bo za naše kraje veliko dobička, ker v vročih krajih (v francozki Afriki) pridelane rastline pri nas ne

bojo zorile, če si tudi nekatere za poskušnjo izberemo. — Kar pa se tiče kmetijskega orodja, se angleško in francosko orodje zlo odlikuje memo avstrijskega.

Zdraviteljske pisma od kolere.

2. pismo.

V 1. pismu smo govorili od kolere iz svojih lastnih skušinj na Dunaji in v Krajnu, in dostavili smo dobre svete, ki jih slavní dunajski profesor zdravilstva dr. Opolzer priporoča. Danes bomo povedali, kaj ravno tako imenitni profesor dr. Pfeufer v Monakovem svetuje zoper kolero, o kateri je knjižico spisal, ki tako lepo po domače razlaga vse, česar je ljudem vediti potreba, da jo kupujejo povsod z velikim poželjenjem.

Tudi dr. Pfeufer razlaga naj poprej, kako naj se živi ob koleri. To se popolnoma vjema s tem, kar smo že v 1. pismu povedali; ne bomo tedaj ponavljali še enkrat. Potem govori od driske, ki pogostoma ob koleri napada ljudi, brez da bi za kolero zboleli.

„Če človeka — pravi — takrat, kadar koleražke razsaja, driska napada, naj se nikar ne boji, da že kolero ima; v Monakovem (München) je v letu 1836 ob koleri 12.000 za drisko bolnih bilo, katerih se pa vendar kolera ni lotila. Treba je pa, da se ne zanemarija nobena driska ob času kolere. Po mojih mislih je ta driska velika sreča za ljudi, da jih opominja, naj se varujejo huje bolezni; gotovo je ona že tisuč in tisuč ljudem življenje otela. Če človeka ob času kolere driska napade, naj gré berž v posteljo, in če tudi poželí jedí, naj ne je nič merzlega in nič terdega; naj bolje je prav mehko kuhan, redek rajž ali ješprenj, ali še bolje le rajževa ali ješprenjeva juha (župa), tudi prežgana redka juha je dobra. Za pijačo je dobra prav gorka kamiljčna, melisna ali metna voda (čaj ali tēj), in če se človek potiti začne, naj nikar ne zatara potú, ampak naj bo lahko odet, da se po malem potí. (Presilna soparica v izbi, skupoma težka odeja, da človek komaj diha, pa je bolj škodljiva kot koristna).

Po zdravniku naj pošlje, ktere ga pa naj bolnik brez strahú pričakuje, če tudi berž ne pride, ker se mu ni ničesa bati, ako je storil, kar sem ravno svetoval.

Na deželi, kjer ni lahko zdravnika kmalo dobiti, je pametno, če se človek preskerbí z dvojním zdravilom, namreč s štupo bljevnega korena, ki se ipekakuanha (Brechwurzel) imenuje, in pa s Hofmanovim cvetom (Hoffmann'sche Tropfen). Al vediti je treba, kdaj se sme to ali uno jemati.

Kdaj se sme ipekakuanha rabiti? Ipekakuanha je korenina, ktera naredí, da človek bljuje (kozlá) in si želodec izprazne. Očitno je tedaj, da je to zdravilo le takrat dobro in koristno, če je človek v jedi ali pijači se kaj pregrešil in želodec pokvaril, da ga teží ali če se mu za tega voljo tudi včasih riga. To je znamenje, da naj se izprazne. Tudi jeza in togota včasih pokvarja želodec, ako se — kakor navadno pravijo — žole izlije v želodec; tudi zdaj ga je treba izprazniti. — To pa stori ipekakuanha. Ipekakuanha ima apotekar v štupo zmleto, in take štipice naj se na enkrat vzame 10 granov na žljici vode; če čez četertinko ure človek ne verže ničesa iz sebe, naj vzame še eno tako štipico; in če bi še zmiraj ne vzdignil želodec, naj čez četert ure vzame tretjikrat jo. Prav je tedaj, ako so ljudje deleč od zdravnika, da se oskerbijo s kakimi 4 takošnimi štipicami, vsako po 10 granov. Da pa človek lože iz sebe izmeče, naj pije po vzeti štipici tople kamiljčne vode ali tople navadne vode (kropa), če kamilje nima. — Po bljuvanji naj pričakuje potú.

Kdaj se pa sme Hofmanov cvet jemati? Če driska izvira od tega, da se je človek prehladil, naj se sogleje s pijačo gori imenovane kamiljčne ali melisne vode,

— naj dá reno, kamen ali cegel v žerjavici sogreti, v cunjo zaviti in s tem naj si greje trebuh, noge itd. Ako na vse to ne jenja driska, naj — dokler zdravnik na pomoč ne pride — vzame Hofmanovega cveta, vsako uro po 15 kapljic na cukru ali s kamiljčno vodo. — Kdor pa Hofmanove kapljice jemlje, mora biti prepričan, da le iz prehlajenja izvira driska, zakaj če bi te kapljice jemal, kadar si je po jedi, pijači ali togoti želodec pokvaril, bi si večkrat škodoval kakor koristil; to bi bilo ravnanje ravno narobe.

Sploh pa moramo resno opominjati, da zdravila v rokah družih ljudi, kakor zdravnikov, so nevarne, ker se v zdravilstvu neveden človek lahko zmoti o spoznanji bolestine nature in potem tudi lahko seže po napčnem zdravilu. To velja tudi od Hofmanovih kapljic; če je namreč driska združena s stanovitnimi, neprenehajočimi bolečinami v trebuhu, je to znamenje vnetih čev, — za take bi pa bile Hofmanove kapljice olje v ogenj! Le če človeka z drisko vred včasih po trebuhu popade ali pokolje, potem pa začasno spet bolečine (kerč) minejo, takrat se smejo Hofmanove kapljice jemati kakor smo gori rekli.

Nevarno je tedaj jemati tudi sto družih zdravil, kalfrovca itd., ktere ljudje svetujejo; gotovo je, da natora sama lože premaga bolezen, če se človek le sicer tako obnaša, kakor smo svetovali, kakor če ji z napčnimi mazarijami overa zdravilno moč.

Nikoli pa v driski in koleri ne škoduje in vselej je dobro, če čez trebuh položimo bolniku ženofov močnik. Ta močnik (Senfteig) se lahko napravi, če se za kaka 2 krajcarja ženofove moke v apoteki kupi, v skledico dene in gorke vode čez vlije, da se naredí gost močnik, ki se zavije v velik pert ali veliko ruto, in s tisto stranjo na nagi trebuh položi, skozi ktero ženofov močnik solzi. Ta ženofov okladek naj leži na trebuhu tako dolgo, da prav hudo skli; če je tudi pol ure ali celo uro, prav je.

Ozir po svetu.

Ura, ki miši lovi.

Francoz Le Huc, ki je dolgo po Kitajskem (Kini) potoval, popisuje v svojem potopisu, kako prosto ljudstvo v teh deželah na uro gleda. „Enega dné, ko smo ravno hotli neko h kristjanstvu spreobrnjeno občino (sosesko) obiskati, srečamo medpotoma mladega fanta; ki je vola pasel. Vprašamo ga memogredé: je li že dvanajst? Fantič pogleda proti nebu, pa oblaki zakrivajo sonce, da nam ne more nič povedati. „Nebo je oblačno, pa čakajte enmalo“. Na to steče v bližnjo bajto in prinese mačko v naročji. „Glejte sami“ — pravi — „da še ni dvanajst“. V tem nam velí mačkino oko pogledati, vzdignivši ji trepavnico gori. Mi eden družega gledamo, kaj ima to pomeniti, in se začnemo smejati, misleči, da ima nas mali pastirček za norca.

Pervo, ko pridemo s svojimi prijatli skupaj, je bilo, da vprašamo, kaj da imajo Kitajci z mačkinimi očmi? — Oni se začudijo, da tega ne vemo, in kmalo nam iz cele soseske pritirajo mačk na čede, da se prepričamo, da ima vsaka mačka v očéh uro, ki vselej prav kaže. Punčica (jedro) v mačkinih očesih do dvanajste ure obpoldne čedalje ožja in ožja prihaja, obpoldne je punčična špranjica, ki gre v očesu navpik od zgorej doli, komaj še za las široka. Popoldne se punčica začne sopet širiti in se širi čedalje bolj noter do polnoči, dokler ne postane okrogla kakor kugla. Povedali so nam, da vsak otrok pri njih vé hitro in natanko iz mačkinih očí povedati: koliko je ura. In mi sami smo se res kmalo prepričali, da mačkine ure res prav kažejo.

Naši bravci pa, ki se smeja ti novici kakor smo se smejali mi, ko nam je pastirček pervikrat to pripovedal, se ne bojo smejali več, ako jim povemo, da skozi punčico v očesih grejo sončni žarki do notrajne vidne čutnice, in da se punčica — česar se vsak sam lahko prepriča — bolj